

Пуковник СТАНИСЛАВ ПИРЦ

ПОВОДОМ ЧЛАНКА „ТЕНК СУТРАШЊИЦЕ“

У „Војном делу“ бр. 4 од 1951 године изашао је чланак под насловом „Тенк сутрашњице“ у коме аутор, на основу цитата узетих из изјава познатих стручњака и својих личних закључака, проглашава данашње тенкове застарелим због њихове „неефикасности“ у односу на индивидуалног борца наоружаног савременим ПТ средствима и предлаже увођење универзалног тенка малих димензија, велике покретљивости, јаке ватрене моћи и слабог оклопа.

И поред делимично здравих поставки аутора не можемо се сложити са његовим категоричким и једностраним закључцима, нити са аргументима којима их правда.

Данас је већ познато да у почетку Другог светског рата француске и енглеске оклопне снаге нису биле ништа слабије од немачких и да је већи део француског тенковског парка био модерног порекла. Исто тако, ни совјетске оклопне снаге, као целина, нису уступале немачким. Истина, њихов велики део био је донекле застарео, али су зато Совјети располагали приличним бројем солидно оклопљених тенкова Т-34 и КВ, наоружаних топовима 76 мм, који су били далеко надмоћнији од најбољих немачких тенкова Т-4, наоружаних кратким топом 75 мм. Према томе, велике полетне успехе немачких оклопних јединица не треба више приписивати њиховој надмоћности, како то аутор каже, већ њиховом правилнијем писању и употреби, при чему су боље командовање и боља извежбаност немачких тенкиста одиграли значајну улогу.

Неуспех немачких оклопних јединица у бици под Москвом није проузрокован само факторима које наводи аутор, већ и слабошћу и исцрпљеношћу немачких тенковских јединица, крајње непогодним змиским временским условима, недостатком возила — гусеничара за транспорт делова подржавајућих родова војске ван путева, нередовним и врло отежаним снабдевањем и, на крају, употребом совјетских тенковских јединица и врло добрих ПТ топова калибра 45 и 57 мм.

Ефикасност тенкова на италијанском војишту није ослабљена толико ПТ средствима колико изразитим планинским карактером земљишта. Али, и поред тога, у свим операцијама успешно су употребљаване мање и веће тенковске јединице.

Главну кочницу за енглеске тенкове код Кана и на реци Орни није претстављала толико ПТ одбрана, колико немачке тенковске јединице. По

америчким подацима енглески тенкови „Шерман“, који су иначе врло покретљиви, уништавани су од стране тежих немачких тенкова „Пантер“ и „Тигар“ још пре но што су могли да приђу на отстојање са кога би могли отворити успешну ватру. Американци отворено признају да су Савезници само својом бројном надмоћношћу савладали немачке тенковске јединице и да је за ликвидацију једног тешко оклопљеног „Тигра“, наоружаног топом 88 мм, обично био потребан цео вод „Шермана“.

Аутор чланка признаје да ПТ средства на данашњем ступњу само „угрожавају“ ефикасност тенкова, а не и онемогућавају. Нико не потцењује вредност данашњих ПТ средстава, но пракса је показала, а и данас показује у Кореји, да сва ПТ средства која је аутор набројао нису успела да отерају тенкове са бојишта нити да умање њихов значај као једног од одлучујућих офанзивних борбених средстава.

Немачки генерал Раус изјавио је да су његове јединице од 1.600 совјетских тенкова уништиле 580, од којих две трећине помоћу панцерфауста. Чак и да су ови наводи потпуно тачни, они ипак не претстављају никакав доказ за неефикасност тенкова. Совјети су овом приликом изгубили 30% тенкова, што није тако поразан проценат, ако се има на уму да су још у Првом светском рату просечни губици износили чак и преко 30% и поред тога што је тада ПТ одбрана била недовољно усавршена. Неоспорно је да су немачке јединице на Источном фронту пред крај рата располагале огромним бројем панцерфауста, да су се ове јединице очајнички бориле за сваки педаљ своје територије, али, ипак, оне нису биле у стању да озбиљније угрозе надирање совјетских тенковских јединица, које су дневно прелазиле просечно 70—100 па и више километара.

Иако су снаге Уједињених нација на почетку рата у Кореји биле надмоћније на мору и у ваздуху, и имале веома погодно земљиште за вођење одбране, нарочито у ПТ смислу, оне ипак нису успеле да задрже брзо надирање релативно слабих северокорејских тенковских снага и да стабилизују фронт, све док нису ојачане одговарајућим бројем тенкова „Першинг“ и „Патон“. Такав ток ствари нису могла да измене ни сва модерна америчка пешадиска ПТ средства. Али, тиме не тврдимо да је тенк одлучујуће средство на бојишту, већ само наглашавамо да је у оквиру формација које се састоје из више родова војске неопходно потребно и његово присуство, ако се жели постићи успех. Нимало није значајно, како то аутор чланка мисли, што Макартурова офанзива није отпочела пробојем из Фусанског мостобрана, већ искрцавањем код Сеула. Већина људи који су пратили операције у Кореји ово су и очекивали, јер је познато да су снаге Уједињених нација располагале са довољно искуства и средстава за извршење поморско-ваздушног десанта, који ће им омогућити постизање много замашнијих резултата, но офанзива из Фусанског мостобрана. Не може се оспорити да су оклопне јединице Уједињених нација у овој операцији много допринеле брзом опкољавању, распарчавању и ликвидацији главних северокорејских снага, као и даљем брзом надирању према северу.

Такође, није нимало значајно што Американци подржавају дејства својих тенкова са ПА оруђима. Од вајкада се тежило да се тенкови ослободе бриге око борбе, нарочито са блиском ПТ одбраном, да би могли вршити сво-

је основне задатке. Зато су сви остали родови војске свим својим расположивим ватреним средствима дужни да их у томе помажу. А пошто америчка земаљска ПА одбрана у Кореји није имала много циљева у ваздуху, сасвим је разумљив њен поступак. Уосталом, то није никаква новина, јер су Немци још у прошлом рату своја ПА средства, почев од аутоматског топа кал. 20 мм, па све до ПА топа калибра 88 мм, често употребљавали за непосредну подршку тенкова.

По нашем мишљењу, аутор чланка чини велику грешку што саме тенкове супротставља једном делу ПТ одбране, уместо да, на једној страни, посматра тенкове у саставу читавог борбеног поретка нападача, а на другој, читав систем ПТ одбране у саставу целокупне одбране. Да је тако поступио, вероватно би дошао до закључка да се ефикасност тенкова може озбиљно угрозити једино усклађеним дејством читавог система ПТ одбране почев од ваздушних напада још на већим отстојањима, па закључно са противнападима браниоцевих тенкова и покретних ПТ резерви. Онај који мисли да се масован напад тенкова правилно и ефикасно подржаван осталим родовима војске може зауставити само индивидуалним ПТ ватреним средствима, најчешће ће претрпети велико разочарење. Генерал Гудеријан, који каже да ова ПТ средства служе само за умирење живаца пешадије, са чиме се ми не слажемо, мора да располаже горким сопственим искуством у томе погледу.

Будућност тенка почива у његовој покретљивости, великој ватреној моћи, солидној заштићености посаде од непријатељске ватре и његовој економичности. Напред наведене одлике савременог тенка једна другој противу-рече, а у исто време се допуњују. Њихова комбинација треба да буде у складу са врстом борбених задатака за које је тенк намењен. Зашто, на пример, посаду тенка НПП, који је изложен најжешћој директној и индиректној ватри свега могућег наоружања браниоца, треба лишити солидне оклопне заштите? За посаду тенка није свеједно да ли ће оклоп њиховог тенка моћи пробијати 20% или 60% или 80% непријатељског ватреног наоружања и на каквом отстојању. Можда се тежина и димензије тенка могу смањити и на рачун лакшег, али ипак довољно јаког мотора. Сувише велика брзина за тенкове НПП није ни потребна, јер се они управљају према пешадији, а не обрнуто. Као што данас није успело да се оствари целисходан универзалан топ, авион, брод итд., није се могао, нити ће се за дуже време створити универзалан тенк. Из ових разлога „Бејби“ тенк, уколико он постоји, претставља само новог корисног члана у фамилији тенкова, а никако апсолутно решење тенка сутрашњице. Уосталом, јаким ниска силуета тенка има и својих великих недостатака, као што су: ограничена могућност осматрања и ватреног дејства и низак клиренс. С друге стране, због прениске силуете посада тенка мора да ради у неприродном ставу, тако да то појачава њен замор. И, на крају, ниска силуета смањује борбени комплет муниције.

И по нашем мишљењу, повећање калибра тенковског топа и дебљине оклопа достигло је скоро крајњу могућу границу. Али, техника није још казала своју последњу реч у погледу врсте оруђа које тенк треба да носи, у погледу квалитета зрна и његове почетне брзине, у погледу квалитета и облика оклопа, у погледу принципа рада, димензија и тежине мотора, итд. Данас величина калибра топа није више пресудна за степен његове ефикасности,

нити дебљина и тежина оклопа условљавају степен његове отпорности. Познато је, на пример, да је топ енглеског тенка „Комета“ 77 мм био ефикаснији од топа 88 мм немачког „Тигра“ и да је само погодним обликом оклопа на тенку „Јосиф Стаљин III“, скоро за два пута појачана његова стварна отпорност. Но, овај прогрес тенковске технике, у сваком случају, није ствар су-трашњице, већ ближе или даље будућности.

Енглески теоретичар Фулер не предвиђа само ноћну, већ даноноћну употребу тенкова. Кад препоручује извршење пробоја ноћу, он у првом реду мисли на постизање изненађења код непријатеља и на напад уз пуно коришћење модерних средстава за осветљавање.

Према нашем мишљењу, степен данашње технике још не дозвољава скок тенка у нови квалитет, нити ће то „сутра“ бити могуће, уколико техника не учини неки револуционаран корак унапред.

Данашња повећана производња нових енглеских тенкова „Центурион“, тешких 50 тона, који су једни од најбољих на свету, не говори у прилог концепција аутора чланка. Што су Французи за сада приступили само производњи лаких тенкова, посве је разумљиво, јер се они и Енглези, као партнери у Североатланском пакту, међусобно допуњују у погледу наоружања. Американци не производе данас само лаки тенк Т-41, већ и тенк „Патон“ од 46 т. С обзиром на борбене квалитете „Центуриона“ и „Патона“, како изгледа, Американцима и Енглезима засада нису ни потребни бољи тенкови, поготово зато што за прву фазу евентуалног будућег рата предвиђају дефанзивна дејства.

Не слажемо се са мишљењем аутора да су индивидуална ПТ средства којима располаже пешадија, и поред њихове масовности, опаснија по тенкове од браниоачеве авијације, артиљерије, тенкова и самоходних оруђа, јер је пракса безброј пута доказала да су ова друга средства била у стању да сама или чак појединачно зауставе или разбију напад непријатељских тенкова док то индивидуална ПТ средства нормално могу учинити само уз пуно садејство других. Такође је доста смео закључак аутора да бранилац практично може да располаже толиким бројем извора ПТ ватре колики је број пешака на браниоачевом положају. Ово би било тачно ако би тенкови нападали потпуно сами, али пошто они редовно нападају само у најужем садејству са свим осталим родовима војске а нарочито са пешадијом, онда је јасно да се бранилац мора позабавити и пешадијом, тим пре што је она основни носилац коначног успеха и његовог учвршћења. Главни терет борбе са индивидуалним ПТ средствима на блиским отстојањима не носе тенкови већ пешадија коју подржавају. Слажемо се да у току отступања није тешко да се теретним камионима пребаци пешадија богато наоружана ручним ПТ средствима до неке погодне линије, али исто тако знамо да тенкови често могу да обиђу такву линију преко земљишта које за камионе није доступно. С друге стране, браниоачева пешадија ће ретко када сусретати усамљене тенкове, јер ће уз њих, у најмању руку, увек бити њихова пешадија. Ни у дубини непријатељске одбране тенкови никада не наступају сами, већ уз пуну подршку осталих родова и авијације. Ако је нападач већ продро у дубину одбране, тада се и бранилац налази у неповољнијим условима, него у време када је нападач био још испред предњег краја одбране. Нападачеви тенкови

у дубини одбране више зазиру од противнапада браниочеве авијације, покретних ПТ резерви, тенкова и самоходних оруђа, него од противтенковских средстава пешадије како због њиховог малог корисног дмета и велике изложености послуга, тако и због могућности да се ова гнезда отпора врло често могу обићи. Тенкови се од дејства кумулативних зрна у приличној мери могу заштитити и применом „челичних кецеља“ и кеса напуњених песком.

Карактеристично је да аутор чланка, при разматрању елемената ПТ одбране, није споменуо и тенкове, који поред авијације спадају у ред најефикаснијих ПТ средстава, јер они уствари претстављају брзо покретне и оклопом добро заштићене ПТ топове који могу ефикасно да дејствују почев од 1.500 метара па до најближих отстојања. Ако би и то узео у обзир, онда би, свакако, дошао до закључка да би лаки тенкови са танким оклопом (какве он препоручује) претрпели велике губитке од стране тежих и боље оклопљених тенкова браниоца, као што је то био случај са енглеским „Шерманима“ код Кана и на реци Орни.

Према свему изложеном данашња категорија тенкова, тј. лаки, средњи и тешки тенкови, претстављају израз потребе за њиховом различитом борбеном улогом на бојишту. Њихов међусобни бројни однос у првом реду треба да зависи од карактера будућих операција, тенковског наоружања непријатеља, земљишта на коме ће тенкови бити употребљени и економских могућности. Данашњи тенкови, са свима својим одликама и недостацима, способни су да у садејству са осталим родовима војске и авијацијом, без обзира на степен данашње ПТ одбране, изврше све задатке које су и до сада извршавали. Пожељно је да се димензије и тежина тенка смање до разумних граница, али под условом да се сачува или чак повећа њихова ватрена моћ, а посада заштити оклопом чија отпорност одговара борбеној намени тенка. Треба тежити да се тенкови снабдеју са справама за ноћно гледање, са радарским уређајима, да се заштите од радиоактивног зрачења и да се приспособе за амфибиска дејства стим да ништа не изгубе од својих садашњих борбено-техничких одлика.

Ефикасност ПТ одбране треба процењивати према њеном стварном стању и могућностима, а не према проналасцима који тек треба да се остваре.

И, на крају, ефикасност тенкова, са једне, и ПТ одбране, са друге стране, много зависи од свести, срчаности и обучености људства које рукује одговарајућим борбеним средствима, као и од правилног садејства између свих родова војске и авијације, који заједнички дејствују у одређеној борбеној формацији. Пракса је показала да је ово често пута било одлучујуће.
